

функції шляхом вивчення її форми, сутності та змісту (останній складається з напряму впливу кримінального права (кримінальна політика держави) та кримінально-правового впливу, який здійснюється за допомогою духовного відродження суспільства).

Ключові слова: функція, охорона, кримінальне право, зміст, сутність, внутрішнє, зовнішнє.

Аннотация

Оцязя А. С. Относительно понятия охранной функции уголовного права. – Статья.

Статья посвящена рассмотрению внешней стороны охранной функции уголовного права, то есть ее нормативному закреплению, законодательной выраженности. Исследовано внутреннее строение охранной функции путем изучения ее формы, сущности и содержания (последнее состоит из направления влияния уголовного права (уголовная политика государства) и уголовно-правового воздействия, осуществляемого с помощью духовного возрождения общества).

Ключевые слова: функция, охрана, уголовное право, содержание, сущность, внутреннее, внешнее.

Summary

Otsyatsya A. S. About the concept of security functions of criminal law. – Article.

The article is devoted to the external side of the security function of the criminal law, i. e. its normative fixing, the legislative body. Also its internal structure by examining the form, nature and content (the last consists of directions of influence of the criminal law (the criminal policy of the state) and the criminal-legal influence, which is carried out by means of the spiritual revival of society) is analysed.

Key words: function, security, criminal law, content, essence, internal, external.

УДК 343.2/7

О. М. Поліщук

ДИСПОЗИТИВНІСТЬ І КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ ВІДНОСИНИ

Постановка проблеми. Приватноправові (диспозитивні) засади в кримінальному праві сучасності мають тенденцію до розширення. Утім питання про їх конкретне втілення в кримінально-правовій матерії, зокрема на рівні кримінально-правових відносин, залишається відкритим.

Стан дослідження. Поняття класичного кримінально-правового відношення, суб'єктами якого є злочинець і держава, розглядалося науковцями ще наприкінці XIX – початку XX ст., зокрема провідним науковцем М.С. Таганцевим. У радянський період класична структура кримінально-правового відношення поділялася М.М. Кропачевим, Я.М. Брайніним, А.А. Піонтковським, М.О. Стручковим, А.Н. Трайніним, подальшого розвитку знайшла в пострадянський період у роботі Л.В. Багрій-Шахматова та інших правників.

Сучасні дослідження кримінально-правових відносин, присвячені порівняльним аспектам кримінально-правових відносин із кримінально-процесуальними [1] та кримінально-правових відносин із кримінально-виконавчими [2], а також потерпілому як суб'єкту кримінальних правовідносин [3], здійснюються на теренах Російської Федерації. В Україні тематика кримінально-правових відносин ґрунтовно розглядалася І.І. Чугуніковим [4]. Тематика кримінально-правових відносин опосередковано та вибірково зачіпається в літературі, незважаючи на її важливе доктринальне значення.

Постановка завдання. Спектр підходів до розуміння та класифікації кримінально-правових відносин різноманітний, відповідно, і проблематика статусу потерпілого як суб'єкта приватних засад (диспозитивності) у таких відносинах видається дискусійною. Отже, метою цього дослідження є визначення місця диспозитивності у сфері кримінально-правових відносин, зокрема виокремлення диспозитивних кримінально-правових відносин.

Виклад основного матеріалу. Серед розмаїття визначень поняття кримінально-правового відношення, ґрунтуючись на положеннях теорії права щодо змісту правовідносин, можна запропонувати власне визначення поняття кримінально-правового відношення: *кримінально-правове відношення – це засноване та врегульоване нормами кримінального права суспільне відношення, що виникає між суб'єктами кримінального права у зв'язку з їх значущою кримінально-правовою поведінкою (правомірною або неправомірною).*

Найбільш поширеною класифікацією кримінально-правових відносин є поділ на регулятивні й охоронні. Утім сьогодні є автори, які наполягають на існуванні винятково охоронних кримінально-правових відносин [5, с. 4].

Деякі автори регулятивні відносини за змістом називають заохочувальними (за змістом правомірної поведінки під час, наприклад, необхідної оборони) [6, с. 5]. Наприклад, на думку І.І. Чугунікова, відносини, які регулюються кримінально-правовими нормами, поділяються на дві різні в соціально-ціннісному сприйнятті групи: відносини необхідні, позитивні, а тому й соціально-корисні, та негативні й у силу цього соціально шкідливі. Перші утворюють сферу правомірної кримінально-правової поведінки, другі – сферу протиправної поведінки. Отже, на думку автора, виходячи з характеру суспільних відносин, що є предметом кримінально-правового регулювання, правовідносини в кримінальному праві можна розділити на охоронні й заохочувальні.

Охоронні правовідносини за підставами виникнення та структурою ми пропонуємо класифікувати на три групи: 1) негативна кримінальна відповідальність; 2) кримінальні охоронні правовідносини, зумовлені суспільно-небезпечними діями. Підставою виникнення цієї групи правовідносин є суспільно-небезпечні діяння неосудних або неповнолітніх осіб (у віці від 11 до 14 років), а як форма реалізації виступають тільки примусові заходи медичного або виховного характеру. 3) секундарні (від лат. *secundare* – вторинні, похідні) правовідносини. Вони мають місце під час звільнення осіб від кримінальної відповідальності з передачею на поруки або із застосуванням примусових заходів виховного характеру.

Заохочувальні кримінальні правовідносини на тих же підставах, що й охоронні, І.І. Чугуніков розподіляє на три групи: 1) змішані кримінальні правовідносини. Заохочувальні кримінально-правові норми спрямовані на позитивну постзлочинну поведінку суб'єкта. Державне заохочення може бути виражене в пом'якшенні покарання, виборі покарання, яке не пов'язане з ізоляцією від суспільства, умовно-достроковому звільненні, заміні покарання більш м'яким тощо; 2) позитивна кримінальна відповідальність. Підставою виникнення позитивної кримінальної відповідальності є правомірна поведінка, яка з точки зору об'єктивної сторони є суспільно корисною, схваленою й підтримуваною державою, а з точки зору суб'єк-

тивної сторони – усвідомлена особою як така; 3) другий вид правомірної поведінки – соціально допустима – об'єктивно не є суспільно-корисною, а із суб'єктивної точки зору особа не тільки не усвідомлює її користі, а й часто розуміє суспільно небезпечний характер своїх дій. Така поведінка правомірна внаслідок того, що вона невинна й зумовлює виникнення ще одного виду кримінальних заохочувальних правовідносин, які можна назвати концесуальними (від лат. *concessus* – дозволений, законний) [7].

Акумулюючи основні підходи до розуміння правовідносин у кримінальному праві, приєднаємося до тих авторів, які поділяють їх на основні дві групи – охоронні й регулятивні.

Так, виділяючи охоронні й регулятивні кримінально-правові відносини, можна визначити, що охоронні відносини – це класичні кримінально-правові відносини, що виникають між державою й особою, що вчинила злочин, із приводу притягнення її до відповідальності або застосування інших кримінально-правових заходів.

Інакше кажучи, охоронні правовідносини пов'язані як із неправомірною, так і з правомірною кримінально-значущою поведінкою, асоціюються з негативною (ретроспективною) кримінальною відповідальністю.

Поняття кримінально-правових відносин нерозривно пов'язане з питанням про кримінальну відповідальність. Виділяючи позитивну (проспективну) та негативну (ретроспективну) відповідальність, Л.В. Багрій-Шахматов досліджував негативні кримінально-правові відносини. Аналізуючи негативні кримінально-правові відносини, він дійшов висновку, що суб'єктний склад цих відносин утворюють злочинець і держава [8, с. 100–107]. Позитивну й негативну відповідальність у схожому аспекті розглядав також В.В. Пентегов [9, с. 63–66].

Згадані дослідження відображають класичний підхід до визнання кримінального права галуззю публічного права з властивими кримінально-правовими «владовідносинами» між державою й суб'єктом злочину.

Регулятивні правовідносини пов'язані з правом особи на створення загрози спричинення шкоди або спричинення шкоди об'єкту кримінально-правової охорони за умови наявності обставин, що виключають злочинність діяння (необхідна оборона, крайня необхідність тощо). Ці відносини мають зв'язок із кримінально значущою правомірною або нейтральною поведінкою. Деякі вчені, зокрема А.В. Наумов, вказують на додатковий зв'язок регулятивних правовідносин і позитивної кримінальної відповідальності, таким чином розширюючи їх зміст. Згідно з авторським визначенням це загальнопопереджувальні кримінальні правовідносини [10, с. 12].

Існує група авторів, які виділяють безпосередньо три види кримінально-правових відносин: охоронні, регулятивні, загально превентивні [11, с. 12]. Є.Л. Стрельцов поділяє цю точку зору та вказує саме на такі три види кримінально-правових відносин: охоронні, регулятивні та ті, що регулюються нормами про необхідну оборону, крайню необхідність, затримання злочинця тощо [12, с. 6].

Російський автор А.О. Васильченко підкреслює, що до предмета кримінально-правового регулювання суспільних відносин входять відносини, що з'являються з введення в дію заборонних норм кримінального права; відносини, що виника-

ють із факту скоєння злочину; відносини, обумовлені скоєнням суспільно-небезпечних діянь неосудними; а також суспільні відносини, пов'язані з правомірним спричиненням кримінально дієздатними особами шкоди об'єктам кримінально-правової охорони (за умови наявності обставин, що виключають злочинність діяння) [1, с. 5].

Досить ускладнену за своєю структурою класифікацію кримінально-правових відносин пропонують В.Д. Філімонов та О.В. Філімонов. Автори вважають, що існують дві групи правових відносин: відносини, які формують правовий статус суб'єктів суспільних відносин, та відносини, що виникають у результаті реалізації соціальних потреб суб'єктів суспільних відносин. Серед останніх найбільш важливу роль у регулюванні суспільних відносин відіграють правові відносини, що виникають на підставі правової норми та являють собою правову форму регулюючих відносин другого рівня. Саме вони й створюють механізм правового регулювання суспільних відносин. У процесі подальшого вивчення регулюючих правових відносин автори дійшли висновку, що ці правові відносини виконують дві основні функції: функцію організації суспільних відносин і функцію охорони утверджених у суспільстві суспільних відносин. Останні у свою чергу поділяються відповідно до поставлених перед ними функцій на два види: на попереджувальні й відновлювальні кримінально-правові відносини. Крім того, автор зауважує, що ту функцію, яку в сучасній кримінально-правовій літературі іменують регулятивною, правильніше називати відновлювальною, оскільки вона, організовуючи діяльність державних органів зі встановлення та реалізації кримінальної відповідальності та покарання, спрямована на відновлення соціальної справедливості, порушеної скоєним злочинном. У зв'язку із цим ці відносини треба іменувати відновлювальними кримінально-правовими відносинами [2, с. 2].

І.Ф. Дедюхіна вказує, що, крім класичних субординаційних відносин між державою та злочинцем щодо скоєння злочину, у сфері кримінально-правового регулювання стали поступово виділятися горизонтальні (координаційні) правовідносини між потерпілим, злочинцем і державою [13, с. 30–31]. Такий висновок дає змогу визначити саме ті відносини, у межах яких потерпілий може реалізувати свої диспозитивні права.

Визнання за потерпілим статусу суб'єкта матеріального правовідношення потребує корекції в «класичному» розумінні самого кримінально-правового відношення в бік розширення приватних засад у кримінальному праві [14, с. 57]. Згадане є цілком виправданим з огляду на подальші процеси «приватизації» у сфері кримінальної юстиції. Зокрема, новим Кримінальним процесуальним кодексом України така засада, як «диспозитивність», винесена в окрему статтю (стаття 26), у якій роз'яснюється її зміст. Диспозитивність у кримінально-процесуальному ракурсі насамперед пов'язана з правовою активністю особи, її впливом на встановлення й реалізацію кримінальної відповідальності щодо суб'єкта злочину (у справах приватного обвинувачення). На підставі викладеного постає питання про те, чи може процесуальне право розвиватися стрімкіше та зі значнішими новаціями, ніж матеріальне кримінальне право. Теорія права на це питання відповідає негативно, резюмуючи примат матеріального права над процесуальним, розглядаючи

їх співвідношення між собою як змісту й форми. Так, правовий статус потерпілого в кримінально-процесуальному праві має бути похідним від статусу останнього в межах кримінального права.

Потерпілий є суб'єктом кримінально-правових відносин. Цю точку зору поділяють Т.І. Присяжнюк, Д.Б. Булгаков, С.В. Анощенкова, А.В. Сумачев, І.Ф. Дедюхіна та інші науковці. Позитивне вирішення питання про визнання потерпілого самостійним суб'єктом кримінального правовідношення ставить завдання конкретизації його правового статусу у взаємовідносинах із державою та тим, хто спричиняє шкоду [3, с. 3–4]. Проте, крім цього, первинним завданням є визначення того конкретного виду кримінально-правових відносин, суб'єктом яких є потерпілий. Розширення приватних засад у кримінальному праві зумовило необхідність переосмислення феномена кримінально-правових відносин. Потреба в новому підході виникла після появи в законодавстві інститутів приватного обвинувачення та примирення з потерпілим, що не вкладалися в традиційну схему виникнення й реалізації кримінальних правовідносин [15, с. 4].

Тому актуальним постає питання про те, суб'єктом яких правовідносин (охоронних чи регулятивних) є потерпілий як суб'єкт диспозитивності в кримінальному праві.

Регулятивні кримінально-правові відносини є певними первинними відносинами (порівняно з охоронними). Момент їх виникнення пов'язується саме зі вступом у силу кримінального закону (норми), який окреслює для неперсоніфікованих суб'єктів сферу забороненого. Суб'єктами цих відносин є держава й адресати кримінально-правової заборони – визначене цим кримінальним законом коло осіб. Зазначене є підґрунтям позитивної кримінальної відповідальності та є *conditio sine qua non* для виникнення охоронних кримінально-правових відносин.

Як справедливо вказала І.Ф. Дедюхіна, у межах регулятивних кримінально-правових відносин правосуб'єктність особи на рівні з обов'язком не вчинювати суспільно-небезпечних посягань включає в себе право на особисту безпеку. Право на особисту безпеку, як підкреслює автор, є гарантована Конституцією України та Кримінальним кодексом України можливість особи здійснювати захист життя, здоров'я, честі, гідності й інших суб'єктивних прав від можливих і наявних посягань як особисто, так і шляхом звернення до компетентних органів [13, с. 50]. Зазначене є цілком слушним в аспекті віднесення до сфери регулятивних відносин деяких обставин, що виключають злочинність діяння.

Таким чином, у межах регулятивних правовідносин реалізуються відносини позитивної кримінальної відповідальності; відносини щодо забезпечення особистої безпеки між такими суб'єктами, як держава та визначене кримінальним законом коло неперсоніфікованих осіб. Існує також точка зору про те, що в межах відносин особистої безпеки можуть існувати диспозитивні відносини (необхідна оборона, виправданий ризик, затримання злочинця) [16, с. 83–84]. Ця точка зору, на нашу думку, цілком слушна.

Правова суб'єктна персоніфікація стає більш очевидно саме в охоронних кримінально-правових відносинах. У межах цих відносин і з'являється безпосередньо

тріада суб'єктів кримінального права, а також, відповідно, такий носій диспозитивного потенціалу кримінального права, як потерпілий.

Потерпілий як суб'єкт диспозитивності в кримінальному праві є суб'єктом також охоронних кримінально-правових відносин. Лише вчинення суспільно-небезпечного діяння створює особу потерпілого з відповідними правомочностями.

А.В. Залозний не поділяє точку зору про те, що суб'єктом охоронних кримінально-правових відносин є потерпілий [17, с. 144]. На його думку, воля потерпілого під час кримінального переслідування в справах приватного обвинувачення слугує лише обов'язковою умовою для виникнення кримінально-процесуальних правовідносин. Ми не можемо погодитися з таким твердженням, оскільки процесуальні права потерпілого можуть і мають бути похідними від матеріальних кримінально-правових, не можуть їх замінювати, а лише конкретизувати. Зокрема, це не узгоджується зі змістом окремих статей Кримінального кодексу України (наприклад, стаття 46, що надає потерпілому й суб'єкту злочину право на примирення під час дотримання певних умов і підстав).

Охоронні кримінально-правові відносини не обмежуються лише відносинами негативної кримінальної відповідальності. У межах охоронних кримінально-правових відносин варто виділити принаймні три групи відносин: 1) відносини негативної кримінальної відповідальності. Згадані відносини є класичними для кримінального права й відображають традиційний ретрибутивний підхід «злочин – покарання»; 2) відносини охоронного характеру щодо суспільно-небезпечних посягань, що вчинюються неосудними або малолітніми; випадки невинного спричинення шкоди – казусу; 3) диспозитивні відносини, які можуть називатися залежно від підстави класифікації норм кримінального закону, типу регулювання, предметної спрямованості як посткримінальні, відновлювальні, заохочувальні або компромісні.

Диспозитивні відносини в межах діючої системи кримінальної юстиції фактично зводяться до примирення як підстави для звільнення від кримінальної відповідальності (стаття 46 Кримінального кодексу України), підстави для призначення судом узгодженої угоди про примирення щодо виду й міри покарання (частина 5 статті 65 Кримінального кодексу України), підстави для звільнення від відбування покарання з випробуванням у випадку погодження цього в угоді про примирення (частина 2 статті 75 Кримінального кодексу України) та приватного кримінального переслідування (нині інституту кримінально-процесуального законодавства). Зауважимо, що перші дві групи треба віднести до основних, а диспозитивні відносини – до додаткових (акцесорних). Акцесорність диспозитивних відносин обумовлена низкою причин: 1) виникають лише в результаті вчинення злочину як юридичного факту існування відносин негативної кримінальної відповідальності або пов'язані із суспільно-небезпечною поведінкою; 2) диспозитивні правомочності потерпілого суворо окреслені законом і розповсюджуються лише на обумовлені кримінальним законом випадки.

Згадане відображає авторський підхід до розуміння змісту й видів охоронних кримінальних відносин. Утім є автори, які включають до сфери охоронних кримінальних відносин відносини щодо невинного спричинення шкоди, вчинення діянь

за обставин, що виключають злочинність діяння [13, с. 53]. Ми не можемо погодитися із цією точкою зору, оскільки в орбіту охоронних відносин діяння, пов'язані з обставинами, що виключають злочинність діяння, потрапляють лише у випадку зміни статусу цих діянь із суспільно-корисних або суспільно-допустимих на злочинні (наприклад, статті 118, 124 Кримінального кодексу України) та вже не мають ознак диспозитивності.

Е.Л. Сидоренко та М.А. Карабут, виділяючи в межах кримінально-правових відносин такий їх вид, як диспозитивні, пропонують також виділяти й обмежено диспозитивні [18, с. 29]. На жаль, автори не розкривають детального змісту й сутності безпосередньо диспозитивних відносин. Вважаємо, що до них автори відносять випадки згоди потерпілого на спричинення останньому шкоди. До обмежено диспозитивних відносин автори відносять випадки примирення та приватного кримінального переслідування.

На нашу думку, така позиція є дещо необґрунтованою, поділ диспозитивних відносин є умовним, автори не виділяють місця й ролі диспозитивних відносин серед інших видів кримінально-правових відносин.

Існує також точка зору про необхідність введення в орбіту диспозитивного потенціалу кримінального права сфери згоди особи на спричинення шкоди (наприклад, обставини, що виключають злочинність діяння, або підстави для звільнення від кримінальної відповідальності) [16, с. 85–190]. Ми все ж таки вважаємо, що згода особи на спричинення шкоди має виражений диспозитивний потенціал, є актуальним предметом для подальших досліджень, проте одіозність цієї тематики та певна «неготовність» до неї української доктрини змушують нас наразі відмовитися від детального дослідження цієї проблематики.

На обмежений характер правомочностей потерпілого у сфері кримінальної юстиції, на нехтування його приватним інтересом для публічної мети вказував Н. Крісті. У його праці «Конфлікти як власність» дослідник зазначає, що повна участь у власному конфлікті передбачає елементи приватного права. Ключовим елементом у кримінальній процедурі є те, що ця процедура перевтілюється з того, що було між двома конкретними сторонами, у конфлікт між однією із цих сторін і державою. Тобто в сучасному кримінальному праві існують дві важливі обставини: по-перше, сторони мають своїх представників у суді; по-друге, одна сторона, яку представляє держава, а саме жертва, так добре представлена, що вона в більшій частині процесу тотально витіснена з арени дій, її роль у всій справі зведена до ролі спускового гачка – жертва прогала свій процес державі [19, с. 4].

Наразі ж ми бачимо, що держава все ж таки залишає та навіть поступово збільшує для потерпілого обсяг правомочностей на вирішення свого кримінально-правового конфлікту з урахуванням особистого інтересу (примирення з різними наслідками, приватне кримінальне переслідування).

У цілому згадана тенденція щодо поширення приватних засад у кримінальному праві передбачалася М.І. Бажановим ще в 1980 р. На його думку, державу необхідно було звільнити від функції «триголоваго дракону», що поєднує в собі інтереси державних органів публічного переслідування й обвинувачення, неупереджених органів правосуддя й потерпілого, у долі яких він бере участь [20, с. 120].

Нині першочерговим завданням, про яке неодноразово зазначалося в літературі та яке ми беззаперечно підтримуємо, є закріплення матеріально-правового поняття потерпілого. Це має стати суттєвим кроком у напрямі розвантаження держави як уособлювача інтересів потерпілого в кримінальних справах. Ініціатива щодо виникнення диспозитивних кримінально-правових відносин може виходити з боку як потерпілого, так і особи, що обвинувачена у вчиненні злочину. Зокрема, для примирення за кримінальним правом не має суттєвого значення, хто був його ініціатором. Згадана позиція виглядає ще більш справедливою з огляду на аналогічні положення статті 469 нового Кримінального процесуального кодексу України.

Висновки. Підсумовуючи, зазначимо, що в кримінальному праві існують дві основні групи відносин: охоронні й регулятивні. Диспозитивний потенціал характерний для відносин як охоронних, так і регулятивних.

У межах охоронних відносин можуть бути реалізовані диспозитивні відносини, що передбачають відносини примирення з різними наслідками та відносини щодо приватного кримінального переслідування. Ці інститути можуть бути з урахування матеріального правового статусу потерпілого модифіковані; може бути розширено коло справ приватного обвинувачення та закріплено безпосередньо в кримінальному законі; обсяг примирення як підстави для звільнення від кримінальної відповідальності може бути збільшений. Крім того, до групи диспозитивних охоронних відносин треба включати відносини щодо прийняття колективним суб'єктом кримінально-значущого рішення про поруку та її реалізацію.

У межах регулятивних відносин також можна виділити диспозитивні відносини, наприклад необхідна оборона; діяння, пов'язане з ризиком; затримання злочинця.

Література

1. Васильченко А.А. Взаимосвязь уголовно-правовых и уголовно-процессуальных правовых отношений : дисс. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право» / А.А. Васильченко ; Волгоградская академия Министерства внутренних дел Российской Федерации. – Волгоград, 2005. – 199 с.
2. Филимонов В.Д. Правоотношения. Уголовные правоотношения. Уголовно-исполнительные правоотношения / В.Д. Филимонов, О.В. Филимонов. – М. : ЮрИнфоР-Пресс, 2007. – 335 с.
3. Сумачев А.В. Пострадавший как субъект уголовного правоотношения : дисс. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право» / А.В. Сумачев ; Рязанский институт права и экономики. – Рязань, 1997. – 171 с.
4. Чугуников И.И. Правоотношения и формы их реализации в уголовном праве Украины : дисс. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право» / И.И. Чугуников; Национальный университет «Одесская юридическая академия». – О., 2001. – 201 с.
5. Батычко В.Т. Уголовное право. Общая и Особенная части : [курс лекций] / В.Т. Батычко. – Таганрог : ТРТУ, 2006. – 326 с.
6. Фріс П.Л. Кримінальне право України. Загальна частина : [підручник для студентів вищих навчальних закладів] / П.Л. Фріс. – К. : Атіка, 2004. – 488 с.
7. Чугуников І.І. Правовідносини та форми їх реалізації у кримінальному праві України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право» / І.І. Чугуников ; Національний університет «Одеська юридична академія». – О., 2001. – 23 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://librar.org.ua/sections_load.php?s=economy_legal_science&id=2464&start=1.
8. Багрій-Шахматов Л.В. Соціально-правові проблеми кримінальної відповідальності та форм її реалізації. Загальна частина : [курс лекцій] / Л.В. Багрій-Шахматов. – О. : АО БАХВА, 1996. – 192 с.

9. Пентегов В.В. Концепції кримінальної відповідальності, її позитивний та ретроспективний аспекти / В.В. Пентегов // Кримінальне право. – 2006. – № 12. – С. 63–66.
10. Наумов А.В. Российское уголовное право: общая часть : [курс лекций] : в 2 т. / А.В. Наумов. – 3-е изд., перераб. и доп. – М. : Юридическая литература, 2004– . – Т. 1. – 2004. – 496 с.
11. Брагин А.П. Российское уголовное право : [учебно-методический комплекс] / А.П. Брагин. – М. : Изд. центр ЕАОИ. 2008. – 426 с.
12. Уголовное право Украины. Общая и Особенная части : [учебник] / под ред. Е.Л. Стрельцова. – Х. : ООО «Одиссей», 2002. – 672 с.
13. Дедюхина И.Ф. Проблемы установления и реализации уголовной ответственности с учетом признаков потерпевшего : дисс. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право» / И.Ф. Дедюхина ; Российская академия правосудия. – М., 2009. – 183 с.
14. Булгаков Д.Б. Потерпевший в уголовном праве и его криминологическая характеристика : дисс. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право» / Д.Б. Булгаков ; Ставропольский государственный университет. – Ставрополь, 2000. – 152 с.
15. Васильев А.М. Институт диспозитивных (частных) начал уголовно-правового регулирования / А.М. Васильев // Научный журнал «Ретроспективы и перспективы права». – 2011. – № 1. – С. 1–5. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://rpprawo.ru/?p=574>.
16. Сумачев А.В. Диспозитивность в уголовном праве: теоретико-прикладной анализ : дисс. ... докт. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право» / А.В. Сумачев ; Уральская государственная юридическая академия. – Екатеринбург, 2006. – 346 с.
17. Залозный А.В. Современные проблемы учения о потерпевшем / А.В. Залозный // Вестник Самарского государственного университета. – 2006. – № 10/3(50). – С. 143–149.
18. Сидоренко Э.Л. Частные начала в уголовном праве / Э.Л. Сидоренко, М.А. Карабут. – СПб. : Издательство Р. Асланова «Юридический Центр Пресс», 2007. – 212 с.
19. Кристи Н. Конфликты как собственность : [лекция] / Н. Кристи [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.sprc.ru/library>.
20. Бажанов М.И. Назначение наказания по советскому уголовному праву / М.И. Бажанов. – К. : Вища школа, 1980. – 216 с.

Анотація

Поліщук О. М. Диспозитивність і кримінально-правові відносини. – Стаття.

Статтю присвячено розгляду зв'язку диспозитивності та кримінально-правових відносин. У межах основної класифікації кримінально-правових відносин на охоронні й регулятивні виділено групи диспозитивних відносин. Окреслено місце та значення потерпілого в реалізації диспозитивних охоронних відносин.

Ключові слова: диспозитивність, кримінально-правові відносини, потерпілий, диспозитивні регулятивні відносини, диспозитивні охоронні відносини.

Аннотация

Поліщук Е. Н. Диспозитивность и уголовно-правовые отношения. – Стаття.

Статья посвящена рассмотрению связи диспозитивности и уголовно-правовых отношений. В рамках основной классификации уголовно-правовых отношений на охранительные и регулятивные выделены группы диспозитивных отношений. Очерчено место и значение потерпевшего в реализации диспозитивных охранительных отношений.

Ключевые слова: диспозитивность, уголовно-правовые отношения, потерпевший, диспозитивные регулятивные отношения, диспозитивные охранительные отношения.

Summary

Polishchuk E. N. Dispositivity and criminal-law relations. – Article.

Article is devoted to dispositivity and criminal-law relations connection. Within the framework of the conservative and regulative criminal-law relations author defines groups of dispositive relations. Victim's place and essence in dispositive conservative relations is determined.

Key words: dispositivity, criminal-law relations, victim, dispositive regulative relations, dispositive conservative relations.